

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

חמץ לאחר פסח

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים
בבתי מדרש, נא לשלוח לכמה
שיותר אנשים כדי שיגיע הלכות אלו
לבתי בני ישראל, לתועלת הציבור,
וכך יש לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

אפשר להוריד
גליונות קודמים
[Archives - ארכיון](#)

[לתרומות](#)

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמדם
"תקציף חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

174

חמץ לאחר הפסח ובשעת הסכנה | תזריע מצורע תש"פ

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

ג. לא בדק ולא ביטל מחמת אונס. אם מחמת אונס לא בדק ולא ביטל, כגון שהיה בבית חולים או שעשה פסח בפעם ראשון ושכח לעשות כדן, אע"פ שלא עבר על איסור בל יראה ובל ימצא, שהרי אונס היה, מ"מ קנסוהו רבנן שחמצו נאסר אפילו בהנאה דגורו היתירא אטו איסורא (מ"ב סק"ט).

חמץ שנמכר במכירת חמץ

מכירת חמץ

ד. מנהג בכל תפוצות ישראל לסדר אצל רב מכירת חמץ קודם הפסח, והמנהג הוא גם לסמוך על מכירת חמץ (ביאה"ל סי' תמ"ח ד"ה דבר מועט), להינצל מאיסור ב"י וב"י אפילו בחמץ גמור, וכל המפקפק על היתר מכירת חמץ ראוי לגערה (שו"ת חת"ס או"ח סי' ק"ג ד"ה ולפי"ז).
טו. ומ"מ יש שפקפקו על היתר מכירת חמץ אף כשנעשיה כדן (בכור שור פסחים דף כ"א ע"א, מחצית השקל סק"ד ד"ה וצ"ע), ובפרט בצורה שעושים מכירת החמץ הנהוג היום, שנראה קצת כהערמה, ומכמה טעמים, (עי' מה שהארנכו בגליון חוקי חיים 88 בטעמים).

מכירת חמץ לינצל מאיסור בל יראה ובל ימצא

טז. מהחששות שחששו במכירת חמץ הנעשה ע"י רב, יש רבים שאינם כוללים חמץ גמור בתוך המכירה, שמאד חוששים ונזהרים מחמץ בפסח מלעבור על לאו ד'בל יראה ובל ימצא', ולכן מבערים כל מיני חמץ גמור לפני פסח, ומ"מ עושים מכירת חמץ על דברים שהם רק ספק חמץ, כגון תרופות, מוצרי קוסמטיקה וכדומה, או כדי לפטור עצמם מחובת בדיקה (אי"ר סי' תמ"ח, הגרשז"א הליכות שלמה פסח פ"ז דבר הלכה אות י"ג).

יז. ויש הרבה שסומכים על המכירה לגמרי וגם מוכרים חמץ בעין, כשהוא במקום מיוחד, ונסמך עליו כראוי שהוא 'מכור לגוי', ובודאי שיש להם על מה לסמוך.
יח. במקום הפסד מרובה. ויש שסומכים על מכירת חמץ רק כשיש להם הפסד מרובה, כי על זה לכתחילה נתייסד היתר של מכירת חמץ.

מפעלים וחנויות

יט. על זה סומכים היום מפעלים [factories], ספקי אוכל [food suppliers], סיטונאים [wholesalers] וחנויות בכל העולם שמוכרות כל תכולת החמץ שברשותם, וסומכים על גאוני הפוסקים ראשונים ואחרונים שפסקו שיש להם לסמוך על מכירת חמץ מאחר שבלעדיו יהיה להם הפסד מרובה (שו"ת אורי וישעי סי' קכ"א, ישועות יעקב סי' תמ"ח סק"ה).

וויסקי [whiskey]

כ. וויסקי, יין שרף [יי"ש], אע"פ שהוא נעשה רק מזיעה של חיטה ויש שס"ל שאינו חמץ גמור (שו"ת פני יהושע ח"ב סי' ט), מ"מ הסכמת הפוסקים שדינו כחמץ גמור (שו"ת חכ"צ סי' כ'; שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ג סי' פ"ג, מ"ב סי' תמ"ב סק"ד, וישע"י תשובה שם, ושו"ת מנח"י ח"ז סי' כ"ז).

כא. יש שאינם כוללים במכירת חמץ שום חמץ גמור, ומ"מ מוכרים וויסקי, ויתכן הטעם משום שהוא נכלל בהיתר של הפסד מרובה (בי"ח סי' תמ"ח ואחרונים), ועל אף שבקבוק אחד של וויסקי, אפילו אם הוא וויסקי יקר, אינו נקרא הפסד מרובה לאדם עשיר, מ"מ נחשב לשתייה יקרה, ולכן סומכים על זה לכללו במכירת חמץ.

כב. ועוד טעם אולי משום שבימים ההם, עיקר תקנת מכירת החמץ היה על יין שרף כמבואר בספרי אחרונים (בי"ח שם), מאחר שבתי שתייה היו מלאים מיי"ש לפני פסח ועלו להפסד מרובה, וכיון שעל זה נתקן, נשאר ההיתר במקומו, שיין שרף מוכרים במכירת חמץ.

כג. ויש לציין שיתכן שמי שנשאר לו רק קצת וויסקי בבקבוק, אינו נכלל בהיתרם הדנ"ל, שהרי פשוט שאין זה נחשב הפסד מרובה ואינו מספיק חשוב.

עקב מצב הסכנה השרוי בעולם ונוגע גם לכלל ישראל, מצאנו צורך להקל הרבה בחומרא שיש הנוהגים בחמץ שנמכר לגוי במשך הפסח ע"י מכירה אצל רב, שלא לאכלו אחרי פסח, אמנם השנה עקב המצב וההגבלות בקניית מוצרים והסתובבות ומעבר חופשי ברחובות יש להקל בחומרא זאת, וכהקדמה ליסוד החומרא, נביא קודם הסבר על הדינים, ואחריו במה יש להקל השנה.

חמץ שעבר עליו הפסח

חמץ של ישראל

א. חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה (שו"ע סי' תמ"ח ס"ג) מפני שקנסוהו רבנן הואיל ועבר על איסור בל יראה ובל ימצא (מ"ב סק"ז).
ב. קנס זה אינו מוגבל לבעל החמץ אלא אסור לכל אדם, כל חמץ שהיה שייך לישראל בפסח, שאם לא כן בקלות יבאו להערים (ערוך השלחן ס"ז).
ג. חנות שמוכרים שם חמץ השייך לישראל שאינו שומר תורה ומצוות ל"ע, נחשב החמץ, לחמץ של ישראל ואסור לקנות ממנו חמץ שעבר עליו הפסח אצלו, ומ"מ אינו אסור לקנות לאחר הפסח שאר דברים ממנו שאינם חמץ, שהרי הכסף שמקבל עבור החמץ או חליפיו אינם נאסרים.

חמץ של נכרי

ד. חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה (שו"ע שם ס"א).
ה. ולכן אם נותנים החמץ לגוי במתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר, או שמוכרים החמץ לגוי מכירה גמורה בקנין המועיל, אע"פ שהישראל מכירו ויודע בו שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו, מ"מ מותר, ולא נקרא חמץ שעבר עליו הפסח (שו"ע סי' תמ"ח ס"ג).

הפקר

ו. חמץ של הפקר, אין איסור על אכילתו לאחר הפסח, בתנאי שהיה הפקר גמור (מ"ב סי' תמ"ח סק"ב), אבל אדם שהפקירו חמצו והיה בדעתו לחזור ולזכות בו לאחר הפסח, אין זה הפקר גמור (מ"ב סי' תמ"ה סק"ח), ואסור לאחר הפסח.

ספק

ז. כשיש ספק על דבר אם הוא חמץ שעבר על הפסח, יש שדנו בו להקל משום ספק דרבנן להקל (פמ"ג יו"ד סי' צ"ט שפ"ד סק"י), ומ"מ נחלקו הפוסקים אם יש להתיר אפילו באכילה או רק בהנאה (חק יעקב סי' תמ"ט, ישועות יעקב שם, ועי' באריכות שדי חמד מערכת חמץ ומצה סי' ח' אות ל').

ח. ובספק אם חל המכירת חמץ או לא, יש שכתבו שנידון כספק חמץ שעבר על הפסח, ויש מתירים אפילו באכילה (שו"ת בית שלמה סי' ס"ב).

חמץ שנמצא בביתו אחר הפסח

ט. חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח, אע"פ שביטלו (שו"ע שם ס"ה) או הפקירו (מ"ב סק"ה) לפני הפסח, אסור אחר הפסח, ואע"פ שבאופן שביטלו או הפקירו לא עבר בבל יראה ובל ימצא, מ"מ חששו החכמים שאם נתירו כשביטלו, יש לחוש שיניח כל אדם חמצו אלאחר הפסח ויאמר שהפקירו קודם הפסח כדי שנתיר לו (מ"ב שם).

י. בדק וביטל. אם עשה בדיקת חמץ לפני פסח כנהוג, וגם ביטל חמצו לפני פסח, ולאחר הפסח מצא חמץ בביתו [כשלא עשה מכירת חמץ] נחלקו הפוסקים בדינו, ו"א שאפשר להקל שיהיה עכ"פ מותר בהנאה, שהרי עשה הכל כדן ומאי הוי ליה למעבד (אחרונים הובא במ"ב שם).

יא. ו"א שאעפ"כ אסור בהנאה שלא חילקו חכמים דבר (אחרונים הובא במ"ב שם), ומסיק המ"ב שבמקום הפסד מרובה יש לסמוך על המקילים שמוותר בהנאה.

יב. לא בדק מחמת אונס, וביטל. אם מחמת אונס לא בדק אבל עכ"פ ביטל חמצו, דינו כנ"ל בבדק וביטל, ובמקום הפסד מרובה יש להקל (ביאה"ל סי' תמ"ח ס"ג ד"ה אפילו), וכן השנה [תש"פ] בשעת הסכנה אפשר להקל.

שעות קבלת הקהל "בחדר הוראה" רח' מנחת יצחק 20 ירושלים | טל: 052-7619332 | paskenshtibel@gmail.com

ימים א-ה: 4:30 אחה"צ עד 8:00 בערב | יום ו': 10 עד 11 בבוקר, ומשעה לפני הדלקת נרות

מכירת חמץ לגבי חמץ שעבר על הפסח

כד. והנה, כל מה שהבאנו לעיל באם סומכים על מכירת חמץ או לא, נאמר רק לענין שלא לעבור על לאו דאורייתא ד'בל יראה ובל ימצא', אבל לענין לסמוך על מכירת חמץ לגבי דין ואיסור ד'חמץ שעבר עליו הפסח', הדבר שונה, מאחר שאיסורו אינו אלא קנס מדרבנן למי שעבר על לאו בפסח.

כה. כל שהחמץ לא היה שייך לישראל בפסח אלא לגוי, לא עובר הישראל דהיינו בעליו הקודמים ב'בל יראה ובל ימצא', ואינו נאסר אפילו מדרבנן משום קנס ד'חמץ שעבר על הפסח' כמבואר לעיל (אות ה').

כו. אינו מוכר חמץ גמור אבל קונה מחנות. ולכן על אף שאדם לעצמו נוהג שלא לסמוך על מכירת חמץ לגבי לאו ד'בל יראה ובל ימצא', מ"מ עדיין יכול לסמוך על מכירת חמץ של בן אדם אחר הנוהג לסמוך על מכירת חמץ, ואין חמצו נאסר כלל.

כז. וכן יכול הוא לקנות מוצרי חמץ בחנות שמכר חמצו כדון, [ויש לבעל החנות תעודה המעיד על זה באם אינו מכיר כשומר תורה ומצוות] מאחר שהותר לבעל החנות למכור מצד טעם הפסד מרובה, וכן המנהג בכל מקומות העולם.

מחמירים בחמץ שעבר על פסח

כח. למרות שהבאנו שמנהג העולם להקל ולסמוך על מכירת חמץ לגבי איסור דחמץ שעבר עליו הפסח, מ"מ מציינו כמה גדולי עולם שהחמירו ע"ז ונהגו שלא לסמוך על מכירת חמץ גם לגבי איסור 'חמץ שעבר על פסח' (הגרי"א, מעשה רב אות קפ"א, רע"א, איגרות סופרים כתיב רע"א סי' מ"ח, חזו"א, ארחות רבינו פסח אות י"ט וכ') מחששות הנ"ל.

כט. סייטונאים [wholesalers] ובעלי מחסני מזון בארץ ישראל. קיים עוד טעם וחשש למה יש להחמיר בארץ ישראל ולהקפיד לאכול חמץ רק מה שנאפה אחר הפסח, שהרי אפילו אם המפעלים מוכרים חמצם בפיקוח גוף הכשרות המעניק להם הכשר, ואפילו אם בעל החנות או מכולת מוכרים חמצם ויש להם תעודה ע"ז, מ"מ אין שום גוף המחזיק את הסייטונאי או הספק מזון העומד בין המפעלים ובין החנויות, למכור את חמצו, והרבה מהם אינם שומרים תורה ומצוות ר"ל, ולכן כל מה שהם מביאים לחנויות לאחר הפסח אסורים משום חשש חמץ שעבר על הפסח.

ל. ולכן האחריות הוא על כל בעל חנות ומכולת ירא שמים לדאוג שיביאו סחורה רק ממי שיש להם תעודה המעיד על מכירת חמץ.

נמחן ונאפה אחר הפסח

לא. משום הטעמים הנ"ל, יש המקפידים לאכול חמץ רק ממה שמיצור אחר הפסח. אלא צריכים לדעת שאפילו אם יצירת המוצר הוא לאחר פסח, עדיין זה אינו מעיד שכל מוצרי חמץ הם מקמה הנטחן לאחר הפסח, אם לא שכתוב עליו במפורש שנעשה מ'קמה הנטחן לאחר הפסח'.

קוד יצור

לב. ברוב מוצרי חמץ בא"י מופיע קוד תאריך יצור של המוצר על האריזה. יום ראשון לאחר חג פסח שהיה כ"ב ניסן בא"י, בשנה זו חל בתאריך הלועזי 16 אפריל 2020, ובזאת השנה הוא 107 ימים אחר תחילת השנה הלועזי מינואר, ולכן בקוד היצור בסופו של שורת המספרים, הם מציינים מספר השנה תחילת 2020, ואח"כ מספר המתחילת השנה, כגון 2,107 או 20,107, שניהם מציינים 107 ימים תוך שנת 2020 למספרם.

לג. ולכן כל מספר שהוא למטה מ 107 יציין שנעשה קודם סוף פסח, וכל מספר שהוא מ 107 ומעלה מצייין שהוא נעשה לאחר הפסח.

קמה

לד. יש לדון בקמה רגיל לפני שמעריבים בו מים האם הוא חמץ או לא, ובעצם תלוי על האופן שטוחנים אותו, האם מוסיפים בו מים בשעת הטחינה, ותלוי כל מקום וכל עת לפי מה שעושים במציאות.

לה. קמה רטוב. קמה הנעשה מחיטים רטובים, מעיקר הדין היה אפשר להשתמש בו גם בפסח למצה מאחר שאינם מתבקעים ואיננו רואים בהם סימני חימוץ, אלא שאסרו הגאונים להשתמש בו למצה מאחר שאין אנו בקיאים ללתת יפה (שיע' סי' תנ"ג סי"ה), אבל בודאי אפשר לסמוך למכור לנכרי, אפילו אלו שאין מוכרים חמץ גמור לגוי (תשובות והנהגות ח"א סי' ש"ט).

לו. קמה רגיל. אמנם ברוב מקומות לא שורים גרעיני חיטה בתוך מים לפני הטחינה. ומ"מ יש הרבה מקומות שמשפריצים את החיטים בכמות קטנה מאד של מים כדי להקל על הסרת הקליפה בשעת הטחינה, באופן שאפילו אחרי כמה שעות לא רואים שום סימני חימוץ על החיטים, ולכן נוקטים הפוסקים שקמה רגיל אינו נחשב לחמץ כלל (תשובות והנהגות שם).

לז. ולכן קמה רגיל שנמכר לגוי, לא החמירו בו אף המחמירים (חזו"א, הגרי"א קנייבסקי, ארחות רבינו ח"ב אות י"ט, הגרי"א, אשרי האיש ח"ג פס"ב אות ז'), וזה שמחמיר ע"ז חומרא יתירא הוא בחשש איסור דרבנן.

לח. קמה יבש. אמנם יש שמהדרים ומשתמשים אחר הפסח בקמה שנטחן אפילו לפני פסח רק כשהוא 'קמה יבש', דהיינו שהקפידו לא להשפירץ החיטים לפני טחנתם עם שום מים, באופן שאז בודאי אין הקמה חמץ בלי שום פקפוק, ומעלתו כקמה שנטחן לאחר הפסח [וכשהם מדפיסים על האריזה 'נטחן ונאפה לאחר הפסח' זה יכול לכלול גם 'קמה יבש'].

לט. השנה תש"פ. ולכן השנה שהוא בשעת הסכנה, אין שום סיבה להקפיד על קמה שנטחן לאחר הפסח מאחר שמעיקר הדין גם לפי המחמירים, קמה אינו חמץ.

חיטה מלאה [whole wheat]

מ. במוצרים של חיטה מלאה, אע"פ שהקמה יכול להיות בלי חשש חמץ כגון שנעשה מקמה יבש או שנטחן לאחר הפסח, אבל מוסיפים חומרי גלם כמו 'גלוטן' [gluten] ולתת' [malt] שהוא חמץ מלפני פסח, ולכן על אף שנטחן ונאפה לאחר הפסח, עדיין צריכים המחמירים לוודא שחומרי גלם שמוסיפים לו הוא נרכש מגוי לאחר הפסח כדון.

ילידים קטנים

מא. לפי כל הנ"ל, גם בכל שנה, אין להקפיד אצל ילדים על קמה שנטחן לאחר הפסח דוקא, שיש די והותר על מה לסמוך כשמשמשים בקמה אפילו רגיל שנטחן לפני פסח, ואין להרעיב ולהחליש כוחם של ילדים קטנים בפרט בעת לימודם, על חשבון חומרות שרוצים לנהוג באיסור דרבנן.

חמץ לאחר הפסח בשעת הסכנה

להסתובב בחנויות

מב. היות שיש סכנה של ממש להסתובב בחנויות ובין בני אדם, ואנשים מבוגרים וחולים אינם יוצאים כלל מביתם, השנה יש להקל לסמוך לכתחילה על היתר מכירת חמץ כשנעשה ע"י רב מוסמך, גם כשנעשה דרך הטלפון או אימייל (גליון 172 אות י"ז), בין לגבי אדם פרטי שמכר חמץ גמור והשאירו בביתו, כל שכן לסמוך לקנות חמץ מחנות שמכר חמצו בהיתר כדת וכדין ויש לו תעודה המעיד על כך, מאחר שמעיקר הדין אפשר לסמוך על מכירת חמץ ואין לסכן נפש רק משום חומרא.

מג. והוא משום שכמה שאדם נמצא בין בני אדם יותר הרי הוא מסכן עצמו ואחרים יותר, ולכן למה שמוכר מותר לצאת אבל כשצריך לחפש אחרי דוקא חמץ שמיצור לאחר הפסח ומשום זה מתעכב בחנויות יותר מהצריך או שהולך לחנות אחרת שיש להם המוצר שמחפש, הרי הוא מסכן את עצמו ומסכן אחרים.

מכולת או סופרמרקט

מד. מכולת. ישקונים במכולת, בדרך כלל הבעל מכולת עושה מכירת חמץ ולכן כל שיש במכולת מיד אחר הפסח אין בו שום חשש מחמץ שעבר על הפסח, אבל לאחר תקופה מסוימת מקבל הוא סחורה מסייטונאי ולא מהמפעל עצמו, והרבה סייטונאיים אינם שומרי תורה ומצוות ואינם מוכרים חמצם, ולכן הסחורה הנכנס למכולת הרי היא באיסור של חמץ שעבר על הפסח, ולכן כדאי לקנות אצל בעל מכולת חרדי שומר תו"מ שאכן מקפיד לקנות סחורה טריה רק מסייטונאי שגם מכר חמצו.

מה. סופרמרקט. בדרך כלל, סופרמרקט גדול ובפרט המשתייך לרשת, קונים ישירות מהמפעל, ולכן כשהמפעל תחת השגחה מעולה, אפשר לסמוך על זה שמכרו חמצם, ולכן כסופרמרקט משתייכים לשומרי תורה ומצוות אפשר לקנות משם בלי חשש.

חובת השעה

מו. זהירות מלהתקרב לבני אדם. בכל אופן, גם במכולת קטן, וגם בסופרמרקט גדול וישנם הרבה אנשים בתוכו, צריכים להיזהר בימים אלו מלהתקרב לבני אדם, וללבוש מסכה על האף והפה, כדי לא לסכן עצמו ואחרים, ואין להתבייש מלצאת עם מסכה גם רבנים, ראשי ישיבות, חסידים ואנשי מעשה, אלא יש לכוון שמקיים בזה מצות 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'.

מז. פיקוח נפש לעומת חומרא. יש שטוענים שגם כעת רוצים להחמיר על מנהגים וחומרות נוספות, כגון להקפיד על חמץ לאחר הפסח, טבילה במקוה, להתקהל לקיום 'טיש', תפילה בציבור, עם כמות אנשים שאינם שומרים מרחק כפי הצורך וכדומה, שהרי בכל דור ודור עמדו כלל ישראל במסירת נפש אפילו על רק קיום מנהגים וכפי שאנו שומעים סיפורים מאבותינו של כל הדורות, וגם הם רוצים שנכדם ודורות אחריהם יאמרו שזקנם שמרו על מנהגים עד כדי מסירת נפש, ואולי אף מתו על קידוש השם.

מח. התשובה הוא, שמסירת נפש מותרת - מסירות נפש אחרים אסור, דהיינו שאז שמרו על מנהגים בזמנים קשים כשהיה ספק על נפשם לבד וזה תלוי על כל אחד ואחד כפי גודל אמונתו בהש"ת, אבל כשמסכנים אחרים והנידון הוא מסירות נפש של אחרים הרי זה איסור גמור להחמיר ולנהוג שלא לפי הנחיות של רבנים בעלי הוראה והרופאים, ואין בזה 'פרומקייט' אלא סכנת נפשות לאחרים, ולפעמים אדם חושב להיות 'פרום' ויוצא מזה ראשי תיבות של פרום באדיש, 'פול רשעות, ויניג מצוות' [הרבה רשעות, מיעוט מצוות] (מורי ר' סענדר פיינרשטיין), ומידת כלל ישראל בכל הדורות היה לחשוב על אחרים לפני שחושבים על עצמם.

מט. ואם באמת רוצה לזכות בריבוי מצוות ולעשות נחת רוח לבוראנו בשעה כזו, יכול הוא להרבות לקיים מצות ביקור חולים וניחום אבלים דרך הטלפון או מכתב (כמשי"כ בגליון 64 אות י"א וי"ב) לאלפי חולים ואבלים חדשים ליע, ובכך ימצא חן בעיני אלקים ואדם..

לתרומות

לע"נ החשוב והיקר ר' חיים הלל מאנוס ב"ר יעקב משה גיפלטסון ז"ל מנשפט נפטר ז' ניסן דה"ש ולע"נ האשה החשובה מרת הענדל דבורה שמינבערג ע"ה בת ר' שרגא פיינוויש ז"ל, מנהלת בית יעקב לונדון נפטרה י"ג ניסן דה"ש הונצח ע"י נכדם הר"ר אברהם ניסן הכהן יודייקין הי"ד

נא להתפלל לחולה הרב דוד בן מרים רבקה הזקוק לרחמי שמים מרובים